

**ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ
ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**



МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ «МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ТА
ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ»**

(ДЛЯ МАГІСТРІВ)

Київ МАУП 2018

Підготовлено проф. І.М. Найдьоновим

Затверджено на засіданні кафедри управління навчальним закладом
(протокол № 9 від 20 квітня 2018).

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Найдьонов І.М. Методичні матеріали щодо забезпечення самостійної роботи студентів з навчального курсу “Методика викладання та виховання у вищих закладах освіти”. – К.: МАУП, 2018, 40 С.

Методичні рекомендації та завдання містять пояснювальну записку, навчально – тематичний план, програмний матеріал для самостійного вивчення дисципліни, запитання і завдання для самостійного повторення матеріалу та самоперевірки знань з дисципліни, теми рефератів, методичні вказівки до виконання контрольної роботи, тестові завдання, список рекомендованої літератури.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПСКА

Мета та завдання навчальної дисципліни.

Мета – ознайомити аспірантів зі змістом дидактичних систем у вищій школі, структурою різних видів навчальних планів, програм, сформувані практичні уміння щодо реалізації у вищій школі різних видів форм і методів проведення навчальних занять. Навчальна дисципліна «Дидактика вищої освіти» покликана сприяти оволодінню магістрантами дидактичних основ сучасної педагогічної науки, розвитку професійного мислення, готувати до усвідомленого оволодіння професійними вміннями та навичками необхідними для ефективної роботи у вищих освітніх закладах III–IV рівнів акредитації. Розроблена робоча програма розрахована на знання студентів з навчальних дисциплін: загальні основи педагогіки, дидактики, теорії виховання, психології, філософії. Вони є теоретичною базою для подальшого оволодіння методами пізнання, логікою дослідно-педагогічного процесу, досвідом практичної-педагогічної діяльності.

У результаті вивчення дисципліни аспіранти повинні:

Знати: сутність і зміст дидактичних систем концепцій і моделей навчання; нормативні документи організації дидактичного процесу у ВНЗ; структурні компоненти дидактичних технологій і засоби їх реалізації; загальну схему розробки дидактичних систем; види, форми і методи навчальних занять; технологію розробки тестів контролю ефективності пізнавальної діяльності.

Вміти: визначати структуру змісту навчання за навчальною дисципліною; розробляти проект навчального плану і навчальної програми, проводити структурування навчального матеріалу, визначати цілі навчання за певним структурним елементом; конструювати і реалізовувати дидактичні технології; визначати методи та засоби навчання.

Програма курсу: складається з лекційних, семінарських модулів та модулів самостійної роботи.

Тематичний план дисципліни

№ п/п	Назва модулю/тема	Всього годин		
		лек.	семі.	самот.
Модуль I. Теоретичні основи навчання курсу «Дидактика» у ВНЗ				
1.	Сутність поняття дидактика вищої освіти, її мета, функції та завдання.	2	2	6
2.	Зміст освіти у вищій школі.	2		8
3.	Характеристика навчальних планів, програм і підручників для вищої школи.	2		4
4.	Форми організації навчання студентів у процесі викладання навчальної дисципліни «Дидактика».	2		8
5.	Основні види діяльності на лекційних та семінарських заняттях	2		6
6.	Сучасні тенденції розвитку теорії навчання	2	2	8
7.	Удосконалення змісту та методичного забезпечення дисципліни.	2		8
8.	Контроль та оцінювання якості знань на заняттях з «Дидактики»	2		4
Модуль II. Підготовка та організація роботи викладача				
9.	Специфіка викладання навчальної дисципліни «Дидактика»	2	2	8
10.	Етапи підготовки викладача до лекційних, семінарських занять, консультацій	2		6
11.	Організація самостійної роботи студентів.	2		4
12.	Використання педагогічних та інформаційних технологій викладачами	2	2	6
Всього: 108 год.		24	8	76

Дидактика вищої освіти

План

1. Сутність поняття дидактика вищої освіти, її мета, функції та завдання.
2. Зміст освіти у вищій школі.
3. Поняття про зміст освіти вищої школи та його проектування.
4. Характеристика навчальних планів, програм і підручників для вищої школи.

1. *Сутність поняття дидактика вищої освіти, її мета, функції та завдання*

Основним розділом педагогіки вищої освіти є дидактика вищої школи.

Дидактика вищої школи (грец. *didaktikos* – повчальний) – галузь педагогіки вищої школи, яка розробляє теорію освіти і навчання у вищих навчальних закладах, а також виховання у процесі навчання.

Як педагогічна дисципліна дидактика оперує загальними **поняттями** педагогіки: „виховання”, „педагогічна праця”, „освіта” тощо. Але як теорія освіти і науки вона послуговується власними поняттями.

До них належать: „навчання у ВНЗ”, „викладання у ВНЗ”, „зміст професійної освіти”, „форми навчання у ВНЗ”, „методи навчання у ВНЗ” та ін.

Навчання розглядається дидактикою в двох аспектах як:

- об'єкт вивчення;
- об'єкт конструювання.

З огляду на це виокремлюють дві **функції дидактики**:

- науково-теоретична;
- конструктивно-технологічна.

Найважливішими **завданнями дидактики вищої школи** є:

- розкриття педагогічних закономірностей, що діють у межах освіти і навчання, та використання їх з метою вдосконалення навчального процесу у вищій школі;
- визначення особливостей змісту навчання у вищій школі;
- характеристика існуючих та розробка інноваційних шляхів удосконалення навчального процесу (форм, методів, технологій);
- розробка раціональних шляхів контролю та самоконтролю навчальних досягнень студентів.

Основними *категоріями дидактики вищої школи* є поняття:

- освіта;
- процес навчання у ВНЗ;
- закони та закономірності навчання у ВНЗ;
- принципи навчання у ВНЗ;
- зміст професійної освіти;
- методи та засоби навчання у ВНЗ;
- форми організації професійного навчання;
- професійна підготовка.

2.Зміст освіти у вищій школі

3. Поняття про зміст освіти вищої школи та його проектування

Загально відомо, що сучасний фахівець працює за умов високих темпів нагромадження науково-технічної інформації, постійного оновлення технологічних циклів у багатьох галузях виробництва. Усе це не лише ускладнює його працю, а й зумовлює швидку зміну структури багатьох професій, зникнення одних і появи інших. Ці процеси вимагають наукового обґрунтування змісту освіти у вищій школі як однієї з центральних проблем навчально-виховного процесу.

Зміст освіти – науково обґрунтована система дидактичного та методично оформленого навчального матеріалу для різних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів.

Визначається зміст професійної освіти фахівця державним стандартом підготовки фахівця, який відображений у:

- освітньо-професійних програмах (ОПП) підготовки фахівців з вищою освітою певних освітньо-кваліфікаційних рівнів;
- освітньо-кваліфікаційних характеристиках (ОКХ) на випускника ВНЗ;
- навчальних планах професійної підготовки фахівців;
- структурно-логічній схемі підготовки;
- програмах навчальних дисциплін;
- навчальній і навчально-методичній літературі (підручниках, посібниках).

Освітньо-професійна програма (ОПП) підготовки складає перелік нормативних навчальних дисциплін із зазначенням загального обсягу часу, відведеного для їх вивчення та форм підсумкового контролю з кожної навчальної дисципліни.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) містить основні вимоги до професійних якостей, знань, умінь фахівця, необхідних для успішного виконання професійних функцій, її зміст визначається Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня (молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст магістр).

Зміст освіти включає нормативний та вибіркового компоненти.

Нормативна частина змісту освіти – це обов'язковий для засвоєння зміст навчання, сформований відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, що включає модулі (навчальні дисципліни) із зазначенням їх обсягу і рівня засвоєння, а також форм поточної та державної атестації.

Згідно з чинними нормативними актами ВНЗ має автономне право щодо визначення змісту освіти, але він не повинен бути меншим від нормативного.

Нормативні навчальні дисципліни становлять до 50% обсягу годин, визначеного освітньо-професійною програмою (ОПП).

Вибіркова частина змісту освіти – це рекомендований для засвоєння зміст навчання, сформований як модулі (навчальні дисципліни) із зазначенням їх обсягу та форм атестації, що призначені для задоволення потреб і можливостей особистості, регіональних потреб у кваліфікованих фахівцях певної спеціалізації, досягнень наукових шкіл і навчальних закладів.

Вибіркові навчальні дисципліни запроваджуються, як правило, у формі **спеціальних навчальних курсів** для поглиблення загальноосвітньої, фундаментальної і фахової теоретичної чи практичної підготовки.

На основі освітньо-професійної програми (ОПП) ВНЗ розробляють навчальні плани та програми навчальних дисциплін, які є нормативними документами вищого навчального закладу.

Навчальні плани є двох видів:

- типовий навчальний план;
- робочий навчальний план

Навчальний план (типовий) – державний нормативний документ, складений ВНЗ на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки, який визначає перелік і обсяг нормативних та вибіркового навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми навчального процесу (лекції, семінарські, практичні індивідуальні

заняття), поточного підсумкового контролю та державної атестації, всі види практики.

Навчальний план містить дисципліни, що належать до різних блоків підготовки:

- цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки;
- цикл фундаментальної та природничо-наукової підготовки;
- цикл професійно-орієнтованої та практичної підготовки.

Типовий навчальний план розробляється весь період реалізації відповідної освітньо-професійної програми підготовки (ОПП) і затверджується у Міністерством.

На основі типового навчального плану ВНЗ формується **робочий навчальний план**, який включає не лише нормативну, а й вибіркочу частини (перелік вибіркових дисциплін).

Робочий навчальний план, тобто план на поточний навчальний рік, який конкретизує форми проведення навчальних занять, їх обсяг, форми і засоби поточного та підсумкового контролю за семестрами та внесені зміни до типового навчального плану.

Складовою державного стандарту вищої освіти є навчальні програми нормативних дисципліни.

Навчальна (типова) програма – це державний документ, який визначає місце і значення навчальної дисципліни в реалізації освітньо-професійної програми підготовки, її зміст, послідовність та організаційні форми вивчення та контролю навчальної дисципліни, вимоги до знань і вмінь студентів.

Компонентами навчальної програми є:

- пояснювальна записка;
- тематичний виклад змісту навчальної дисципліни;
- список основної літератури.

Для кожної навчальної дисципліни, що входить до освітньо-професійної програми (ОПП) та навчального плану викладачами ВНЗ складається

робоча навчальна програма дисципліни, яка є нормативним документом ВНЗ, що містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролю.

Складовими робочої навчальної програми є:

- пояснювальна записка;
- навчально-тематичний план вивчення курсу;
- тематичний виклад змісту навчальної дисципліни (перелік ЗМ і НЕ);
- список основної та додаткової літератури;
- завдання для самостійної роботи студентів;
- завдання для ІНДЗ;
- перелік контрольних питань та завдань;
- засоби діагностики навчальних досягнень студентів (тести, варіанти контрольних робіт, білети тощо);
- навчально-методичні матеріали (електронні та друковані матеріали підручників, посібників, словників тощо);
- методичні рекомендації до СРС.

Тематика лекційних занять

Змістовий модуль І. Теоретичні основи навчання курсу «Дидактика» у ВНЗ

Лекція 1. Змістовий компонент курсу «Дидактика».

1. Роль та місце курсу «Дидактика» в програмі МОН України «Педагогіка».
2. Структура курсу «Дидактика» (робоча програма).
3. Взаємозв'язок дисциплін педагогічного циклу.

Лекція 2. Загальні засади організації навчально-виховного процесу під час викладання.

1. Форми організації навчання студентів у процесі викладання навчальної дисципліни «Дидактика».
2. Основні види діяльності на лекційних заняттях.
3. Основні види діяльності на семінарських заняттях; вимоги до їх проведення.

Лекція 3. Навчально-методичне забезпечення курсу «Дидактика».

1. Сучасні тенденції розвитку теорії навчання.
2. Удосконалення змісту та методичного забезпечення курсу «Дидактика».
3. Специфіка проведення пропедевтичних, навчальних практик, виробничих практик.

Лекція 4. Контроль та оцінювання якості знань на заняттях з «Дидактики»

1. Види та форми контрольних заходів.
2. Особливості виконання реферативних, графічних, контрольних, курсових робіт, випускних робіт з «Дидактики» у вищих навчальних закладах.

Змістовий модуль II. Підготовка та організація роботи викладача

Лекція 5. Специфіка викладання курсу «Дидактика»

1. Етапи підготовки викладача до лекційних, семінарських занять, консультацій.
2. Організація самостійної роботи студентів.

ТЕМА ЛЕКЦІЇ: Основи дидактики вищої школи

Мета: сформувати у слухачів систему знань про особливості організації навчального процесу у вищій школі, про основні дидактичних поняття і їхній зміст.

План

1. Загальне поняття про дидактику.
2. Структура педагогічного процесу.
3. Закони та закономірності навчання у вищій школі.

4. Цілі професійної освіти.
5. Принципи навчання як основний орієнтир у викладацькій діяльності.
6. Зміст вищої професійної освіти.
7. Класифікація методів навчання.
8. Активні методи навчання.
9. Засоби навчання у вищій школі.
10. Дидактичні навчальні комплекси.

Плани семінарських занять

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Змістовий компонент курсу «Дидактика»

Питання для обговорення

1. Роль та місце курсу «Дидактика» в програмі МОН України «Педагогіка».
2. Структура курсу «Дидактика» (робоча програма).
3. Взаємозв'язок дисциплін педагогічного циклу.

Література:

1. Бондар В. І. Дидактика.- К 2005.- 245 с.
2. Найдьонов І.М., Методика викладання фінансово-економічних дисциплін: технологія, методика, управління. Навч. посібн.- К., 20014.- 730 с.
3. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи. – К.: Кондор, 2011є – 628 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. Навч. посібник для студентів вищих пед. закладів освіти. – К.: 210 – 456 с.
5. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: Навч. посіб.-К.: Знання, 2006.- 365 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2

Загальні засади організації навчально-виховного процесу під час викладання

Питання для обговорення

1. Форми організації навчання студентів у процесі викладання курсу«Дидактика».
2. Основні види діяльності на лекційних заняттях; вимоги до їх проведення.

3. Основні види діяльності на семінарських та практичних заняттях; вимоги до їх проведення.

Література:

1. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2004. – 300 с
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. — М.: Народное образование, 1998. — 360 с.
3. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання в школі: Монографія. —Запоріжжя: Просвіта, 2000. — 160 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3

Навчально-методичне забезпечення курсу «Дидактика»

Питання для обговорення

1. Сучасні тенденції розвитку теорії навчання.
2. Удосконалення змісту та методичного забезпечення курсу «Дидактика».
3. Специфіка проведення пропедевтичних, навчальних практик, виробничих практик.

Література:

1. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів – К., 1996.
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. — М.: Народное образование, 1998. — 360 с.
3. Хуторской А. В. Практикум по дидактике и методикам обучения. – СПб.: Питер, 2004. – 541 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4

Контроль та оцінювання якості знань на заняттях з «Дидактики»

Питання для обговорення

1. Види та форми контрольних заходів.
2. Особливості виконання реферативних, графічних, контрольних, курсових робіт, випускних робіт з «Дидактики» у вищих навчальних закладах.

Література:

1. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2004. – 300 с
2. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии. — М.: Народное образование, 1998. — 360 с.

3. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.метод. посіб. /Пометун О., Пироженко Л. – К.: ВСК, 2004. - 192 с.

Змістовий модуль II. Підготовка та організація роботи викладача

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5

Специфіка викладання курсу «Дидактика» (4год)/(2год)

Питання для обговорення

2. Етапи підготовки викладача до лекційних, семінарських занять, консультацій.
3. Методи та форми контролю у процесі викладання курсу «Дидактика».
4. Оцінка у ВНЗ: показники та критерії.

Література:

1. Бондар В. І. Дидактика.- К 2005.- 245 с.
2. Найдьонов І.М., Методика викладання фінансово-економічних дисциплін: технологія, методика, управління. Навч. посібн.- К., 20014.- 730 с.
3. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи. – К.: Кондор, 2011с – 628 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. Навч. посібник для студентів вищих пед. закладів освіти. – К.: 210 – 456 с.
5. Хриков Є.М. Управління навчальним закладом: Навч. посіб.-К.: Знання, 2006.- 365 с.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Організація самостійної роботи студентів (4год)

Питання для обговорення

1. Види самостійної діяльності студентів у процесі вивчення курсу «Дидактика» у ВНЗ.
2. Використання педагогічних та інформаційних технологій.
3. Самоосвіта майбутніх викладачів.

Література:

1. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. Навч. посібник для студентів вищих пед. закладів освіти. – Тернопіль, 1999. – 345с.

Методи і форми контролю знань

а) поточного – підготовка і виступи на семінарських заняттях;

б) семестрового:

Питання до самоконтролю:

1. Основні проблеми навчання (учіння) у вищій школі.
2. Діагностика якості педагогічної праці.
3. Проблеми методики викладання у сучасній вищій школі.
4. Основні характеристики діяльності педагога вищого навчального закладу.
5. Сутність та класифікація принципів навчання у вищій школі.
6. Професійна компетентність педагога.
7. Характеристика принципів навчання та їх реалізація.
8. Майстерність викладача як засіб формування особистості.
9. Характеристика основних закономірностей процесу навчання.
10. Взаємозв'язок елементів дидактичної системи та їх ієрархічна підпорядкованість.
11. Гуманізація та демократизація освіти.
12. Етапи підготовки та проведення інноваційних форм навчання.
13. Поняття про методи та прийоми навчання.
14. Методичні особливості, структура та методика нетрадиційних форм навчання.
15. Класифікація методів навчання та їх характеристика.
16. Динаміка навчального процесу у ВНЗ.
17. Оптимальний вибір методів навчання у вищій школі.
18. Теоретичні засади практичної підготовки у ВНЗ.
19. Основні функції контролю у вищій школі. Класифікація функцій контролю.
20. Принципи, методи і форми практичної підготовки фахівців.
21. Удосконалення методів навчання в сучасних умовах.
22. Основні джерела методики навчального предмета
23. Діагностика, контроль та оцінювання результатів навчання.
24. Методологічні основи науки.
25. Принципи організації контролю навчального процесу.
26. Зв'язок окремої методики з дидактикою.
27. Види, форми та методи контролю

28. Структура методики навчального предмета.
29. Специфіка оцінювання навчальної діяльності студентів.
30. Основні поняття, категорії та закономірності методики як науки.
31. Методична наука в умовах розбудови національної системи освіти.
32. Сутність компонентів методики. Основні завдання методики як науки..

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна:

1. Закон України “Про освіту” від 5.09. 2017 р.
2. Закон України “Про вищу освіту” від 01.07.2014 № 1556-VII
2. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття) //Освіта,1993, №44-46.
3. Законодавство України про освіту. – К.: 2002.
1. Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. - К.: 2003.
2. Збірник нормативних актів України щодо організації заочного навчання у вищих навчальних закладах України. – К.: 2002 Збірник нормативних актів України щодо організації заочного навчання у вищих навчальних закладах України. – К.: 2002.
3. Концепція національного виховання //Освіта,1994, 26 жовтня
4. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту). Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. №65./ В кн. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти .- К.,1997.
5. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України.- К., 2002.
6. Бандурка О. Основи психології і педагогіки. – Харків.: 2003.
7. Бех І.Д. Виховання особистості. – К.: 2003.
8. Боднар В.І. Дидактика. – К.: 2005.
9. Вікова та педагогічна психологія. – К.: 2007.
10. Волкова Н.П. Педагогіка. – К.: 2003.
11. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація. – К.: 2006.
12. Гронлунд Н.Е. Оцінювання студентської успішності. – К.: 2005.
13. Євтух М.Б. Нові технології навчання.- К., 2003.
14. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. – К.: 2004.
15. Кремень В. Освіта і наука України –іноваційні аспекти: стратегія, реалізація, результати. – К.: 2005.
16. Кузьминський А.І. Педагогіка. – К.: 2003.
17. Левківський М.В. Історія педагогіки. – К.: 2003.

18. Малафійк І.В. Дидактика. – К.: 2003.
19. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. – К.: 2007.
20. Найдъонов І.М. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Основи психології і педагогіки». Навч. посіб. К., 2005
21. Найдъонов І.М., Методика викладання фінансово-економічних дисциплін: технологія, методика, управління. Навч. посібн.- К., 20014.- 730 с.
22. Ніколаєнко С.М. Стратегія розвитку освіти України. – К., 2006.
23. Паламарчук В.Ф. Як виростити інтелектуала. – Тернопіль.: 2000.
24. Пальчевський С.С. Сугестопедагогіка: новітні освітні технології – К.: 2005.
25. Пальчевський С.С. Педагогіка. – К.: 2007.
26. Педагогіка. – К.: 2006.
27. Педагогіка в запитаннях і відповідях. – К.: 2006
28. Педагогічна майстерність: Підручник / За ред. І. А. Зязюна. - К., 2007.
29. Педагогіка: Хрестоматія. – К.: 2003.
30. Самаріна С. Нові технології навчання. - К., 2004.
31. Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес. - К., 2006
32. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи. – К.: Кондор, 2011є – 628 с.
33. Фіцула М.М. Педагогіка. – К.: 2007.
34. Цехмістрова Г.С. Основи наукових досліджень. – К.: 2003.
35. Чалий О.В. Синергетичні принципи освіти. – К.: 2000.
36. Ягунов В.В. Педагогіка. – К.: 2002.

Додаткова:

37. Алексеева О.В. Формування громадянської позиції сучасної молоді //Педагогіка і психологія .- 2006.- №3.
38. Анциферова Л.И. Гуманистически-экзистенциальный подход к мудрости: способы постижения истинного «Я» и призвание человека. //Психологический журнал. – 2005.- № 3.
39. Байденко В.И. Болонский процесс: структурная реформа высшей школы.- М., 2002
40. Бех І.Д. Духовний розвиток особистості: поступ у незвідене “Я” в особистісному бутті людини. //Педагогіка і психологія. - 2007.- №3.
41. Болонський процес: Модернізація системи вищої освіти України: Мат. У1 Міжнародної наукової конференції. - К.: МАУП, 2006.
42. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти.- К.,1997.

43. Бондар Л.С. Педагогічна культура вчителя як основа його професійної компетентності у творчій спадщині В.О. Сухомлинського //Педагогіка і психологія. – 2006. - №3.
44. Бутенко Н.Ю. Комунікативна майстерність викладача. – К.: 2007.
45. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи. – К.: 2006.
46. Головатий Н.Ф. Учись учиться. – К.: МАУП, 2000.
47. Головатий М.Ф. Європейська й українська освіта – де точки єднання? // Персонал. – 2004, №3.
48. Євтух М.Б. Проблеми освіти.- К., 2003.
49. Корсак К.В. Світова вища освіта. – К.,1997.
50. Корсак К.В. Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: Інтегрально – філософський аналіз. – К.: 2005.
51. Кремінь В.Г. Якісна освіта в контексті загальноцивілізовних змін. //Педагогіка і психологія. – 2007. - №1.
52. Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання. – Харків.: 2002.
53. Ляшенко О.І. Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти //Педагогіка і психологія .- 2005.- № 1.
54. Найдьонов І.М. Дидактичний матеріал до практичних занять з педагогіки. Навч. Посіб. – Вінниця.: 1995.
55. Найдьонов І.М. Болонський процес: культурологічні парадигми //Освіта і управління .- 2004.- № 2.
56. Найдьонов І.М. Європейський вибір української вищої освіти //Персонал.- 2005.- № 2.
57. Проблеми освіти. – К.: 2006.
58. Управление факультетом: Учебник / Под ред. д-ра экон. наук, проф. С.Д. Резника. – М.: 2008. – 696 с.
59. Щёкин Г.В. Основы кадрового менеджмента: Учебник – 3-е изд. перераб. и доп. – К.; МАУП 2003
60. Щокін Р.Г. Соціально-економічний розвиток //Персонал .- 2004.- № 2.